

Plan wynikowy:
Geografia 2. Geografia i człowiek. Zakres rozszerzony.

Dział programu	Tematy	Wymagania programowe	
		Podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	Ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra, celująca)
		Uczeń potrafi:	
1	2	3	4
Antroposfera jako element systemu przyrodniczego Ziemi.	1. Pochodzenie człowieka.	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: filogeneza, antropogeneza, propliopiteki, prokonsule, driopiteki, australopiteki, <i>homo habilis</i>, <i>homo erectus</i>, <i>homo sapiens</i>, – wymienić nazwy form praludzkich, – wskazać przyczyny, które doprowadziły do powstania australopiteków, – wymienić gatunki <i>Homo</i>, które zasiedlały Europę, – wskazać czynniki, które kształtowały rozwój gatunku <i>Homo sapiens</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić, dlaczego rozwój form praludzkich odbywał się w Afryce, – scharakteryzować wydarzenia, które doprowadziły do powstania australopiteków, – określić wpływ środowiska przyrodniczego na kształtowanie gatunku <i>Homo sapiens</i> w Europie, – przedstawić na podstawie źródeł kulturę człowieka w czasach prehistorycznych, – ocenić cel badań archeologicznych.
	2. Zróżnicowanie rasowe ludzkości.	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić pojęcie odmiany gatunku ludzkiego, – wymienić podstawowe odmiany ludzkości, podając obszary ich występowania, – wskazać różnice między odmianami ludzkości, – wymienić hipotezy wyjaśniające zróżnicowanie rasowe, – wskazać wpływ warunków przyrodniczych na ukształtowanie się cech ras człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> – sklasyfikować odmiany gatunku ludzkiego, – opisać cechy ras, – określić przyczyny obecnego wymieszania rasowego na świecie, – wyjaśnić trudności w szczegółowym podziale ras, – podać przykłady miast i państw, w których nastąpiło największe wymieszanie się ras, wyjaśnić przyczyny.
	3. Zróżnicowanie językowe ludności świata.	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: etnologia, język: urzędowy, martwy, pidżynowy; dialekt, etnolekt, – wykazać zróżnicowanie językowe, – wymienić główne rodziny językowe, – podać przykłady krajów jedno- i wielojęzycznych, – podać przyczyny dominacji języka angielskiego w świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenić rolę języka w utrzymaniu tożsamości narodowej, – określić genezę rodzin językowych, – określić, z jakich rodzin wywodzą się wybrane języki europejskie, – określić (na podstawie źródeł), jakimi językami posługują się mieszkańcy wybranych państw.

Antroposfera jako element systemu przyrodniczego Ziemi.

1	2	3	4
	<p>4. Zróźnicowanie religijne ludności świata.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić największe współczesne religie, – wskazać regiony, na których dominują główne religie, – wskazać religie monoteistyczne i politeistyczne, – wymienić kraje, w których dominuje chrześcijaństwo, – wskazać państwa, w których wyznaje się islam, – wskazać regionalne zróźnicowanie religii. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować podstawowe religie, uwzględniając doktrynę, – określić miejsca święte najważniejszych religii, – wskazać wspólne elementy poszczególnych religii, – wykazać na przykładach zagrożenia ze strony fanatyków religijnych, – dostrzec powiązania pomiędzy religiami a szacunkiem do życia.
	<p>5. Zróźnicowanie kulturowe ludności świata.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić ważniejsze kręgi kulturowe, – wskazać elementy łączące dany krąg kulturowy, – wskazać główne różnice między kręgami kulturowymi. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawić na podstawie źródeł charakterystykę wybranego kręgu kulturowego, – przedstawić kręgi kulturowe danego kontynentu, – opisać, wykorzystując dowolne źródła, kulturę wybranego kraju.
	<p>6. Zróźnicowanie zaludnienia Ziemi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: ekuмена, anekumena, subekumena, gęstość zaludnienia, bariery zaludnienia, – wskazać na mapie obszary najgęściej i najsłabiej zaludnione, – podać przykłady państw gęsto i słabo zaludnionych, – wskazać czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności, – wymienić liczbę ludności poszczególnych kontynentów, – wskazać bariery zasiedlenia. 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonać analizy gęstości zaludnienia wskazanego obszaru, – scharakteryzować wpływ poszczególnych barier na rozmieszczenie ludności, – wykazać wpływ czynników pozaprzyrodniczych na rozmieszczenie ludności, – obliczyć gęstość zaludnienia obszaru znając jego powierzchnię i liczbę ludności.
	<p>7. Liczba ludności świata w ujęciu chronologicznym.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazać źródła informacji o liczbie ludności na przestrzeni dziejów, – omówić zmiany liczby ludności świata na przestrzeni dziejów, – wskazać czynniki wpływające na zwiększanie liczby ludności do czasów współczesnych, – wskazać czynniki obecnej stabilizacji liczby ludności. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować przyczyny zmian liczby ludności w różnych epokach, – opisać na podstawie źródeł zmiany liczby ludności kontynentów w czasach historycznych, – porównać współczesne zmiany liczby ludności krajów słabo rozwiniętych i krajów wysoko rozwiniętych.

1	2	3	4
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Antroposfera jako element systemu przyrodniczego Ziemi.</p>	<p>8. Demograficzne zróżnicowanie społeczeństw.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: demografia, przyrost naturalny, przyrost rzeczywisty, współczynnik urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego, ruch naturalny, wyż i niż demograficzny, piramida wieku, rozwój demograficzny, – wskazać najludniejsze kraje świata, – wyjaśnić, kiedy wzrasta, a kiedy maleje współczynnik przyrostu naturalnego, – wskazać współczynnik przyrostu naturalnego kontynentów, – wskazać konsekwencje wyżu i niżu demograficznego, – wyjaśnić strukturę płci i wieku społeczeństw krajów słabo i wysoko rozwiniętych, – wskazać fazy rozwoju demograficznego. 	<ul style="list-style-type: none"> – zinterpretować (na podstawie źródeł) ruch naturalny wybranych państw świata, – scharakteryzować społeczne skutki dodatniego i ujemnego przyrostu naturalnego, – wyjaśnić na przykładach fazy rozwoju demograficznego, – obliczyć (dla wybranego państwa na podstawie źródeł) współczynnik przyrostu naturalnego, przyrost rzeczywisty, sporządzić piramidę płci i wieku, – przedstawić prawdopodobny scenariusz rozwoju państwa o dodatnim przyroście naturalnym, – wyjaśnić (na podstawie źródeł) przyczyny feminizacji społeczeństwa Rosji.
	<p>9. Migracje i ich wpływ na rozmieszczenie ludności.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: migracja, emigracja, imigracja, reemigracja, repatriacja, saldo migracji, depopulacja, drenaż mózgów, – wyjaśnić przyczyny migracji, – wskazać kierunki migracji, – wymienić społeczne konsekwencje migracji, – wykazać związek między znaczną imigracją a rozwojem demograficznym. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać przyczyny migracji dawniej i dziś, – podzielić migracje wewnętrzne ze względu na kierunek, – wyjaśnić (na przykładzie wybranego kraju) atrakcyjność imigracyjną krajów wysoko rozwiniętych, – przedstawić na podstawie źródeł proces kształtowania się narodu USA, jako przykładu państwa, którego ludność ukształtowała się w wyniku migracji.

1	2	3	4
	<p>10. Charakterystyka elementów sieci osadniczej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: osiedle, wieś, okolnica, owalnica, wielodrożnica, ulicówka, rzędówka, łańcuchówka, miasto, aglomeracja: monocentryczna i policentryczna, magalopolis, – wymienić formy wsi, – wymienić formy miast i wskazać przykłady na mapie, – wskazać kryteria przyznawania praw miejskich. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować znany typ wsi, – ocenić wpływ ukształtowania terenu na powstanie określonych typów wsi, – scharakteryzować na podstawie źródeł aglomerację monocentryczną i konurbację oraz megalopolis.
	<p>11. Rola miasta w dziejach cywilizacji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić czynniki miastotwórcze, – wskazać funkcje miast, – zilustrować układ przestrzenny miast powstałych w różnych okresach, – wymienić etapy urbanizacji, – wykazać zmiany w środowisku powstałe w związku z rozwojem miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazać na mapie miasta pełniące różne funkcje, – scharakteryzować funkcje wybranego przez siebie miasta, – porównać miasta na dwu wybranych kontynentach, – wyjaśnić na przykładach wpływ rozwoju przemysłu na rozwój miast.
	<p>12. Zjawisko urbanizacji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: urbanizacja, urbanizacja: demograficzna, przestrzenna, ekonomiczna, społeczna; wskaźnik urbanizacji, – wskazać płaszczyzny urbanizacji, – wymienić przyczyny urbanizacji, – wskazać na mapie największe miasta poszczególnych kontynentów. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawić sposoby określania stopnia zurbanizowania danego obszaru, – wyjaśnić (na podstawie danych statystycznych) tempo rozwoju największych miast świata, – wyjaśnić prawidłowość rozmieszczenia największych miast świata, – skonstruować wykresy prezentujące największe miasta świata.
	<p>13. Współczesne tendencje w zakresie urbanizacji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: miasto dominujące, suburbanizacja, dezurbanizacja, reurbanizacja, deglomeracja, – wskazać poziom urbanizacji w krajach rozwiniętych i rozwijających się, – wymienić czynniki rozwoju miast, – wymienić etapy urbanizacji, – wskazać zróżnicowanie regionalne procesów urbanizacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawić problemy funkcjonowania miast dominujących, – scharakteryzować etapy urbanizacji, – wskazać na mapie kraje (a w nich miasta), w których rozwój urbanizacji odbywa się dzięki postępowi w przemyśle oraz transporcie.

1	2	3	4
System społeczno-gospodarczy współczesnego świata.	14. Rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo.	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować rolnictwo jako dział gospodarki narodowej, – omówić funkcje rolnictwa, – wskazać przykłady krajów o małym i znacznym udziale rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa w tworzeniu dochodu narodowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – podzielić rolnictwo na sekcje zgodnie z klasyfikacją ISIC, – porównać na podstawie danych znaczenie rolnictwa w wybranych krajach, – ocenić odsetek pracujących, zatrudnionych w rolnictwie.
	15. Przyrodnicze i pozaprzyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić przyrodnicze i pozaprzyrodnicze uwarunkowania rozwoju rolnictwa, – wyjaśnić wpływ rzeźby terenu i klimatu na rozwój rolnictwa, – wyjaśnić wpływ czynników demograficznych na rozwój rolnictwa, – wykazać związek między formą własności i strukturą agrarną a rozwojem rolnictwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenić na przykładach rozwój rolnictwa krajów, wskazując na zależność od czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych, – ocenić czynniki przyrodnicze wpływające na rozwój rolnictwa własnego regionu, – przedstawić analizę czynników wpływających na zróżnicowanie cech rolnictwa w skali świata.
	16. Typy rolnictwa.	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: rolnictwo: pierwotne, tradycyjne, ugorowe, intensywne, ekstensywne, rynkowe, – omówić typy rolnictwa, – podać przykłady krajów o dominującym rolnictwie intensywnym i ekstensywnym, – wskazać regiony rolnictwa rynkowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać typy rolnictwa i wskazać na mapie przykładowe obszary występowania, – wskazać na mapie przykładowe kraje o określonym typie rolnictwa, – porównać gospodarke rolną kraju wysoko rozwiniętego i słabo rozwiniętego.
	17. Najważniejsze obszary rolnicze świata.	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić pojęcie użytki rolne oraz jego składniki, – wskazać strukturę użytkowania gruntów kontynentów i wybranych krajów, – wykazać wpływ poziomu rozwoju gospodarczego na rozwój rolnictwa, – pokazać na mapie świata główne obszary rolnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnić rozmieszczenie najważniejszych obszarów rolniczych świata, – dowieść na przykładach, że o wielkości produkcji rolniczej decyduje prawo popytu i podaży, – określić sposoby, jakimi można zwiększyć powierzchnię użytków rolnych, – docenić trud rolnika produkującego żywność.

1	2	3	4
System społeczno-gospodarczy współczesnego świata.	<p>18. Uprawa roślin, rozmieszczenie upraw i produkcja roślinna.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – omówić klasyfikację roślin uprawnych, – wskazać uwarunkowania rozmieszczenia upraw roślinnych, – omówić wielkość zbiorów głównych roślin uprawnych, – wymienić kraje zajmujące czołowe miejsca w produkcji roślinnej, – wskazać na mapie fizycznej obszary upraw roślin żywnościowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać światową produkcję roślin żywnościowych i przemysłowych, – przedstawić problemy monokulturowej uprawy roślin, – porównać produkcję roślinną wybranych państw, – scharakteryzować uprawę roślin transgenicznych, – wykazać na przykładach duże zróżnicowanie wydajności produkcji roślinnej.
	<p>19. Chów zwierząt i produkcja zwierzęca.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić formy i systemy organizacji chowu zwierząt, – wskazać uwarunkowania chowu zwierząt, – omówić światowe pogłowie zwierząt gospodarskich, – wskazać na mapie rozmieszczenie chowu zwierząt, 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać światową produkcję mięsa, mleka krowiego, jaj, – porównać chów zwierząt w krajach rozwiniętych i opóźnionych w rozwoju, – uzasadnić, że intensywny chów zwierząt powoduje degradację środowiska.
	<p>20. Rybołówstwo i rybactwo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić różnice między rybołówstwem i rybactwem, – wskazać na znaczenie mari kultury w pozyskiwaniu organizmów, – wymienić rodzaje rybołówstwa morskiego, – wskazać na mapie akwenu o najbogatszych łowiskach, – wymienić czołowych producentów ryb, – wymienić najczęściej poławiane gatunki ryb. 	<ul style="list-style-type: none"> – omówić bariery prawne i ekologiczne połowów, – dowieść zależności między warunkami środowiska akwenu a jego żyznością, – zinterpretować dane statystyczne przedstawiające połowy ogółem i w przeliczeniu na jednego mieszkańca, – określić na podstawie danych znaczenie połowów słodkowodnych.
	<p>21. Leśnictwo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić pojęcie leśnictwa, – wskazać lasy mające największe znaczenie gospodarcze, – wykazać różnice w gospodarce leśnej krajów o różnym poziomie rozwoju gospodarczego, – omówić funkcję produkcyjną i pozaprodukcyjną lasów, – wskazać kraje pozyskujące najwięcej drewna. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić trudności eksploatacji lasów równikowych i tajgi, – porównać leśność państw leżących na różnych kontynentach, – ocenić pozyskanie drewna (grubizny) w świecie, – porównać gospodarkę leśną państw o wysokim poziomie rozwoju np. Kanady z państwami rozwijającymi się np. Indonezji.

1	2	3	4
	22. Problem wyżywienia ludności.	<ul style="list-style-type: none"> – podać dane charakteryzujące racjonalne spożycie, – wymienić obszary nadwyżek i niedoboru żywności, – wskazać przyczyny niedoboru żywności, – wymienić problemy żywnościowe krajów rozwiniętych, – wskazać skutki nieracjonalnego odżywiania się, – omówić problem głodu w Indiach. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawić, wykorzystując dane statystyczne z diagramów, spożycie artykułów rolnych w wybranych krajach, – scharakteryzować przyczyny niedostatku żywności, – ocenić możliwości zwiększenia produkcji żywności na świecie, – zaproponować sposoby zapobiegania zjawiskom niedożywienia i głodu.
	23. Przemysł i budownictwo.	<ul style="list-style-type: none"> – wskazać sekcje przemysłu, – wymienić funkcje przemysłu i budownictwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonać klasyfikacji przemysłu na sekcje według klasyfikacji ISIC, – scharakteryzować funkcje przemysłu.
	24. Czynniki lokalizacji przemysłu.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze decydujące o lokalizacji przemysłu, – wskazać czynniki lokalizacji podczas poszczególnych rewolucji przemysłowych, – wskazać czynniki lokalizacji przemysłu wysokiej technologii. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenić rolę poszczególnych czynników, – wymienić przykłady (z Polski i ze świata) zakładów o różnych czynnikach lokalizacji, – dostrzec współczesne procesy związane ze zmianą czynników lokalizacji w krajach wysoko i słabo rozwiniętych.
	25. Wielkie okręgi przemysłowe świata i ich profil.	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić pojęcia: ośrodek i okręg przemysłowy, – wskazać warunki niezbędne do wydzielenia okręgu, – wymienić główne okręgi przemysłowe kontynentów i wskazać je na mapie, – podzielić chronologicznie (na podstawie mapy z podręcznika) okręgi ukształtowane w czasie poszczególnych rewolucji przemysłowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować ważniejsze okręgi przemysłowe świata uwzględniając: <ul style="list-style-type: none"> ▪ ośrodki ▪ profil produkcji, – określić powiązania pomiędzy wybranymi okręgami, – porównać profile produkcji wybranych okręgów wielkomiejskich, – dostrzec rolę korporacji i koncernów ponadnarodowych w zmianach struktury okręgów przemysłowych.

1	2	3	4
System społeczno gospodarczy współczesnego świata.	26. Zasoby naturalne Ziemi a górnictwo i kopalnictwo.	<ul style="list-style-type: none"> – omówić podział surowców, – wykazać różnicę między pojęciami: zasoby naturalne i zasoby mineralne, – podać przykłady surowców energetycznych, metalicznych, chemicznych i skalnych, – wykazać rolę surowców z poszczególnych grup, – wskazać kraje przodujące w wydobyciu głównych surowców. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawić rolę surowców: <ul style="list-style-type: none"> ▪ metalicznych, ▪ energetycznych w rozwoju cywilizacyjnym człowieka, – powiązać informacje na temat wielkości wydobycia surowców z koniunkturą gospodarczą na świecie, – scharakteryzować surowce mineralne występujące na terenie województwa.
	27. Przetwórstwo przemysłowe i jego rozmieszczenie.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić działy przetwórstwa przemysłowego, – przedstawić produkcję wybranych wyrobów przemysłowych ogółem, – wskazać przykłady krajów, w których rozwinął się przemysł wysokich technologii, – wymienić produkty przemysłu wysokich technologii, – wymienić kraje świata wykazujące największą produkcję wybranych wyrobów przemysłowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretować mapy gospodarcze, wskazując kraje o największej produkcji przemysłowej w wybranych dziedzinach, – porównać wielkość światowej produkcji wybranych wyrobów przemysłowych, – porównać rolę przemysłu w krajach słabo i wysoko rozwiniętych, – odszukać i interpretować dane statystyczne ilustrujące produkcję przemysłową.
	28. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę.	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić funkcje sekcji, – wskazać odnawialne i nieodnawialne źródła energii, – wskazać głównych producentów energii elektrycznej, – wskazać lokalizację największych elektrowni świata, – wskazać główne rodzaje elektrowni w wybranych krajach świata, – wymienić wady i zalety poszczególnych rodzajów elektrowni, – wykazać znaczenie zaopatrywania ludności w wodę. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować strukturę produkcji energii elektrycznej w świecie, – wskazać na mapie świata regiony, w których koncentruje się produkcja energii elektrycznej, – ocenić stopień rozwoju energetyki niekonwencjonalnej, – scharakteryzować problematykę związaną z przesyłaniem energii elektrycznej na duże odległości, – wyjaśnić (na konkretnych przykładach) konieczność istnienia międzynarodowych sieci energetycznych.

1	2	3	4
System społeczno-gospodarczy współczesnego świata.	<p>29. Usługi i ich rola w gospodarce światowej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić działy, na jakie dzielią się usługi, – wymienić kraje o dużym i małym udziale sektora usług w tworzeniu dochodu narodowego, – wskazać państwa o zróżnicowanym poziomie zatrudnienia w sferze usług. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnić, że usługi to najszybciej rozwijający się sektor gospodarczy świata, – wyjaśnić zróżnicowanie udziału sektora usług w tworzeniu dochodu narodowego w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego.
	<p>30. Transport i łączność.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: transport przesyłowy, tonokilometry, pasażerokilometry, tanie bandery, – wymienić podział transportu, – wskazać kraje o największej gęstości i długości dróg, – wymienić kraje dysponujące największą liczbą samochodów i samolotów, – omówić rolę transportu kolejowego w krajach o różnej powierzchni, – wskazać dominującą rolę transportu morskiego w międzynarodowych przewozach ładunków, – wskazać dominację transportu lotniczego w przewozach pasażerów na duże odległości. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować rolę poszczególnych działów transportu w krajach o różnym stopniu rozwoju gospodarczego, – opisać zmiany zachodzące współcześnie w transporcie samochodowym i kolejowym w świecie, – porównać rozwój transportu wybranych krajów, – wskazać na mapie największe węzły komunikacji lotniczej i porty morskie świata, – scharakteryzować główne szlaki żeglugi morskiej, – interpretować dane statystyczne odnoszące się do transportu i łączności, – omówić rozwój i znaczenie łączności w świecie.
	<p>31. Handel.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: handel wewnętrzny i zagraniczny, import, eksport, reeksport, bilans handlowy, – wyjaśnić funkcje i zadania handlu w gospodarce, – wskazać największych importerów i eksporterów w świecie, – omówić saldo bilansu handlowego wybranych krajów, – wskazać na podstawie rocznika statystycznego kraje o dodatnim bilansie handlu zagranicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać zależność między poziomem rozwoju gospodarczego a strukturą towarową handlu zagranicznego, – wyjaśnić przyczyny ujemnego i dodatniego salda bilansu handlowego wybranych państw, – ocenić rolę transportu morskiego w międzynarodowej wymianie handlowej, – interpretować dane statystyczne dotyczące handlu międzynarodowego.

1	2	3	4
System społeczno-gospodarczy współczesnego świata.	32. Turystyka.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić formy turystyki, – wykazać znaczenie turystyki w gospodarce, – wymienić czynniki wpływające na rozwój turystyki, – wskazać ograniczenia w rozwoju turystyki, – wskazać najpopularniejsze regiony turystyczne na świecie, – wskazać przykłady turystyki kwalifikowanej, – wymienić narody najbardziej aktywne turystycznie. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisać walory turystyczne wybranych krajów na świecie, – wyjaśnić korelację pomiędzy zamożnością społeczeństwa a formą spędzania wolnego czasu, – określić przychody z turystyki w wybranych krajach, – ocenić na przykładach wpływ rozwoju turystyki na przemiany gospodarcze i społeczne.
	33. Mierniki poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i jakości życia.	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: PKB, PPP, współczynnik poziomu życia (<i>human development index</i>), wskaźnik nieszczęścia (<i>misery measures</i>), – wskazać przykładowe mierniki poziomu rozwoju gospodarczego, – wymienić najbogatsze kraje świata według wartości: PKB i PPP oraz PKB i PPP w przeliczeniu na jednego mieszkańca. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenić poziom rozwoju gospodarczego oraz poziom życia mieszkańców wybranych krajów przy wykorzystaniu poznanych mierników, – porównać poziom rozwoju gospodarczego oraz poziom życia mieszkańców byłych krajów socjalistycznych z krajami wysoko rozwiniętymi.
	34. Społeczno-gospodarczy podział państw.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić cechy państw: wysoko rozwiniętych, intensywnie rozwijających się, opóźnionych w rozwoju gospodarczym i społecznym, przechodzących transformację ustrojową, – wskazać przykłady państw reprezentujących poszczególne grupy, – wskazać przyczyny zróżnicowania poziomu rozwoju. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać cechy, na podstawie których zaliczono kraje do określonych grup poziomu rozwoju, – określić przyczyny zróżnicowania dochodu narodowego krajów reprezentujących grupy poziomu rozwoju, – ocenić poziom rozwoju Polski na tle innych państw świata.
	35. Charakterystyka krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego.	<ul style="list-style-type: none"> – wskazać czynniki przyrodniczych i pozaprzyrodnicze wpływające na gospodarkę, – wymienić kraje o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, – podać przykłady państw, w których na gospodarkę i życie ludzi wpływają czynniki: naturalne, społeczne, i polityczno – ekonomiczne. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić prawidłowość, że na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego wpływają różnorodne czynniki, – porównać (na podstawie dowolnych źródeł) państwa o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego.

1	2	3	4
	36. Stany Zjednoczone Ameryki – rozwinięty kraj kapitalistyczny.	<ul style="list-style-type: none"> – omówić warunki fizyczno-geograficzne kraju: położenie, ustrój, ludność, główne krainy geograficzne, – wskazać wpływ zróżnicowania warunków naturalnych na gospodarkę, – omówić zróżnicowanie etniczne ludności, – wskazać uwarunkowania intensywnego rozwoju gospodarczego, – wymienić dziedziny gospodarki, w których USA zajmują wysoką pozycję w świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnić, że warunki naturalne sprzyjają rozwojowi gospodarki, – wykazać wpływ czynników pozaprzyrodniczych na rozwój gospodarki, – dowieść (na podstawie danych statystycznych), że USA to największa potęga gospodarcza świata, – posługiwać się różnymi źródłami informacji w celu zdobycia informacji o kraju.
	37. Niemcy – reprezentatywny kraj Unii Europejskiej.	<ul style="list-style-type: none"> – omówić warunki fizyczno-geograficzne kraju: położenie, ustrój, ludność, główne krainy geograficzne, – wskazać wpływ zróżnicowania warunków naturalnych na gospodarkę, – wskazać podział na landy posiadające znaczną autonomię, – wyjaśnić wpływ czynników społeczno-ekonomicznych na poziom gospodarki i warunki życia mieszkańców, – wymienić dziedziny gospodarki, w których Niemcy zajmują wysoką lokatę w świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić różnice w warunkach życia mieszkańców landów wschodnich, – wyjaśnić, dlaczego Niemcy są atrakcyjnym krajem imigracyjnym, – dowieść (na podstawie danych statystycznych), że Niemcy to trzecia potęga gospodarcza świata, – posługiwać się różnymi źródłami informacji w celu zdobycia informacji o kraju.
	38. Chiny – intensywnie rozwijający się kraj socjalistyczny o gospodarce rynkowej.	<ul style="list-style-type: none"> – omówić warunki fizyczno-geograficzne kraju: położenie, ustrój, ludność, główne krainy geograficzne, – wskazać wpływ zróżnicowania warunków przyrodniczych oraz czynników politycznych na gospodarkę, – omówić strukturę społeczną ludności, – wskazać wysokie tempo rozwoju gospodarki, – wykazać dużą globalną produkcję przemysłową i rolniczą Chin. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnić, że warunki naturalne warunkują sposoby gospodarowania w Chinach, – ocenić możliwości rozwoju różnych sektorów gospodarki w wybranych regionach Chin, – scharakteryzować (na podstawie różnych źródeł) współczesne Chiny, – porównać USA i Chiny pod względem społeczno-gospodarczym.

1	2	3	4
System społeczno -gospodarczy współczesnego świata.	<p>39. Brazylia – rozwijający się kraj latynoamerykański.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – omówić warunki fizyczno-geograficzne kraju: położenie, ustrój, ludność, główne krainy geograficzne, – wykazać zróżnicowanie rasowe społeczeństwa, – wskazać wpływ zróżnicowania warunków przyrodniczych oraz przeszłości na gospodarkę, – wykazać kontrasty gospodarcze, – wymienić cechy gospodarki jako przykład kraju intensywnie rozwijającego się, – wymienić dziedziny gospodarki, w których Brazylia zajmują wysoką pozycję w świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenić wpływ różnych czynników na zróżnicowanie poziomu gospodarki i warunków życia mieszkańców poszczególnych regionów kraju, – wskazać przyczyny olbrzymiego (największego na świecie) zadłużenia zagranicznego kraju, – ocenić możliwości rozwoju gospodarczego i społecznego Brazylii, – wyszukać informacje na temat Polonii brazylijskiej, – porównać pod względem społeczno-gospodarczym Brazylię i Chiny.
	<p>40. Indie – intensywnie rozwijający się kraj kapitalistyczny o wielkim wpływie stosunków społecznych na gospodarkę.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – omówić warunki fizyczno-geograficzne kraju: położenie, ustrój, ludność, główne krainy geograficzne, – wykazać zróżnicowanie etniczne, językowe i religijne, – wymienić uwarunkowania historyczne i religijne rozwoju kraju, – wykazać wpływ warunków przyrodniczych, społecznych, politycznych i ekonomicznych na gospodarkę. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenić wpływ czynników przyrodniczych, historycznych i społecznych na gospodarkę i warunki życia mieszkańców, – ocenić wpływ religii na gospodarkę, – porównać środowisko przyrodnicze głównych regionów kraju, – porównać pod względem społeczno – gospodarczym Chiny i Indie.
	<p>41. Rosja – kraj przechodzący transformację ustrojową.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – omówić warunki fizyczno-geograficzne kraju: położenie, ustrój, ludność, główne krainy geograficzne, – wskazać wpływ warunków naturalnych na zróżnicowanie przestrzenne gospodarki, – wskazać dziedziny gospodarki, w których Rosja zajmuje wysoką pozycję, – wykazać zróżnicowanie narodowościowe i religijne ludności, – wykazać wpływ transformacji ustrojowej na warunki życia ludności. 	<ul style="list-style-type: none"> – dowieść wpływu warunków naturalnych na gospodarkę państwa, – określić (na przykładzie Rosji) cechy gospodarki kraju przechodzącego transformację ustrojową, – określić przyczyny upadku gospodarczego Rosji na początku lat dziewięćdziesiątych, – porównać możliwości rozwoju gospodarki w Rosji, Stanach Zjednoczonych i Chinach, – wyjaśnić, dlaczego znaczne obszary Rosji są słabo zaludnione.

1	2	3	4
System społeczno-gospodarczy współczesnego świata.	42. Arabia Saudyjska – kraj XV i XXI wieku.	<ul style="list-style-type: none"> – omówić warunki fizyczno-geograficzne kraju: położenie, ustrój, ludność, – wskazać ograniczenia rozwoju gospodarki związane z nie sprzyjającymi warunkami naturalnymi, – uzasadnić znaczenie eksploatacji ropy naftowej i gazu ziemnego w rozwoju gospodarczym, – wskazać kontrasty kraju – wysoki rozwój techniczny i XV-wieczny rozwój społeczny. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować użytkowanie gruntów w kraju, – wyjaśnić, dlaczego Arabia Saudyjska osiągnęła tak wysoki poziom rozwoju, – ocenić możliwości rozwoju rolnictwa i przemysłu, – scharakteryzować (na podstawie różnych źródeł) współczesną Arabię Saudyjską, – uzasadnić, że ustrój i nakazy religijne ograniczają rozwój gospodarczy.
	43. Etiopia – kraj „czwartego świata”.	<ul style="list-style-type: none"> – omówić warunki fizyczno-geograficzne kraju: położenie, ustrój, główne krainy geograficzne, – omówić zróżnicowanie etniczne i religijne ludności, – wskazać niski poziom rozwoju gospodarczego, – wymienić przyczyny opóźnień w rozwoju gospodarczym. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować przyczyny niskiego poziomu rozwoju gospodarczego, – określić przyczyny i skutki ogromnej degradacji środowiska przyrodniczego Etiopii, – sporządzić diagramy ilustrujące chów zwierząt, – porównać wskaźniki społeczno-gospodarcze Arabii Saudyjskiej i Etiopii.
	44. Modele rozwoju gospodarczego.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić modele rozwoju gospodarczego, – omówić ogólne założenia modeli: maltuzjańskiego, Keynesa, ogólnoswiatowego zrównoważonego rozwoju, – wymienić ogólne założenia Globalnego Programu Działań. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać modele rozwoju gospodarczego, – scharakteryzować model ogólnoswiatowego zrównoważonego rozwoju, – ocenić Globalny Program Działań dotyczący wymiaru społecznego i ekonomicznego, – uzasadnić konieczność zwiększenia inwestycji w naszym kraju w województwach wschodnich.
	45. Cechy gospodarki postindustrialnej.	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: gospodarka: preindustrialna, industrialna, postindustrialna; dezindustrializacja, reindustrializacja, – wymienić cechy gospodarki postindustrialnej, – wskazać przykład obszaru, gdzie występują współczesne przemiany w przemyśle. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować gospodarkę postindustrialną, – wyjaśnić różnice między dezindustrializacją i reindustrializacją, – wskazać przykłady we własnym regionie zmian w przemyśle świadczących o przechodzeniu na drogę postindustrialną.

1	2	3	4
System społeczno-gospodarczy współczesnego świata.	46. Spory wokół globalizacji.	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić pojęcie globalizacji, – wskazać płaszczyzny globalizacji, – wskazać korzyści i zagrożenia globalizacji, – wyjaśnić motywy działalności antyglobalistów. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić na przykładach zjawisko globalizacji, – wyjaśnić argumenty zwolenników i przeciwników procesu, – uzasadnić na przykładach, że Polska jest objęta zjawiskiem globalizacji.
	47. Procesy integracji i dezintegracji politycznej i gospodarczej w świecie.	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: integracja polityczna i gospodarcza, dezintegracja polityczna i gospodarcza, – wskazać przyczyny integracji, – wymienić regiony, w których zachodzą procesy integracji, – wskazać korzyści procesu, – wskazać przyczyny dezintegracji oraz kraje, w których zachodzą procesy dezintegracji, – wymienić problemy dezintegracji politycznej i gospodarczej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić największe ugrupowania integracyjne, – scharakteryzować wybrane ugrupowanie integracyjne, – określić skutki integracji, – wyjaśnić przyczyny dezintegracji politycznej, – wyjaśnić na przykładzie, że dezintegracja polityczna może być zjawiskiem pozytywnym, – opracować temat „Korzyści i zagrożenia dla Polski po przystąpieniu do Unii Europejskiej”.
	48. Współpraca międzynarodowa na szczeblu regionalnym i lokalnym.	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcie euroregionu, podać przykład, – wskazać cele tworzenia euroregionów, – wymienić zasady tworzenia euroregionów, – wymienić korzyści, jakie przynosi mieszkańcom funkcjonowanie euroregionów. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować na przykładach formy współpracy międzynarodowej na szczeblu regionalnym i lokalnym, – wymienić i wskazać na mapie euroregiony powstałe przy granicach Polski, – scharakteryzować wybrany euroregion, w którym (lub w pobliżu którego) uczeń mieszka.
	49. Konflikty w Europie.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić przyczyny konfliktów na Bałkanach, w Hiszpanii i w Irlandii Północnej, – wskazać konsekwencje konfliktów na Bałkanach, w Hiszpanii i w Irlandii Północnej, – pozyskiwać np. z Internetu informacje o aktualnej sytuacji w rejonach konfliktów. 	<ul style="list-style-type: none"> – omówić przebieg konfliktu w wybranym rejonie, – ocenić konsekwencje konfliktów, – ustosunkować się do metod terrorystycznych stosowanych przez strony konfliktu, – wymienić przykłady akcji humanitarnych prowadzonych w rejonach konfliktów.

1	2	3	4
System społeczno-gospodarczy współczesnego świata.	50. Konflikty w Azji.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić przyczyny konfliktów w Czeczenii, Palestynie, Kaszmirze, Tybecie, – wskazać konsekwencje konfliktów w Czeczenii, Palestynie, Kaszmirze, Tybecie, – wskazać metody stosowane przez strony konfliktów, – pozyskiwać np. z Internetu informacje o aktualnej sytuacji w rejonach konfliktów. 	<ul style="list-style-type: none"> – omówić przebieg konfliktu w wybranym rejonie, – ocenić konsekwencje konfliktów, – ocenić wpływ konfliktu w Kaszmirze na bezpieczeństwo w Azji, – scharakteryzować inny konflikt w Azji nie przedstawiony w podręczniku.
	51. Konflikty w Afryce.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić przyczyny konfliktów w Nigerii, Somalii, Ruandzie, – wskazać konsekwencje konfliktów w Nigerii, Somalii, Ruandzie, – wskazać metody stosowane przez strony konfliktów, – pozyskiwać np. z Internetu informacje o aktualnej sytuacji w rejonach konfliktów. 	<ul style="list-style-type: none"> – omówić przebieg konfliktu w wybranym rejonie, – ocenić konsekwencje konfliktów, – wyjaśnić, że granice polityczne w Afryce mogą być przyczyną konfliktów, – ocenić wpływ przeszłości kolonialnej państw Afryki na podłoże niektórych konfliktów.
	52. Wojna z terroryzmem.	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić pojęcie terroryzmu oraz terroryzmu międzynarodowego, – wskazać cele terroryzmu, – wskazać współczesne przykłady ataków terrorystycznych, – wyjaśnić, przeciw komu skierowana jest wojna z terroryzmem. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować cechy działań terrorystycznych, – wyjaśnić podłoże terroryzmu, – ocenić pod względem moralnym współczesny terroryzm, – dokonać charakterystyki społeczno-ekonomicznej i militarnej państwa stosującego terroryzm międzynarodowy.
	53. Konflikt Północ-Południe.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić kraje bogatej Północy i biednego Południa, – wskazać mierniki, którymi można mierzyć bogactwo kraju, – wymienić konsekwencje różnic w rozwoju gospodarczym, – wskazać sposoby pomocy krajom biednym. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnić ekonomiczny podział świata na bogatą Północ i biedne Południe, – scharakteryzować konsekwencje braku równowagi ekonomicznej w świecie, – przeanalizować na konkretnym przykładzie dylemat „ryba czy wędka”, – przedstawić na przykładzie jednego biednego kraju sposoby pomocy ekonomicznej i ocenić jej skutki.

1	2	3	4
Człowiek w środowisku.	<p>54. Zmiany relacji człowiek - środowisko na różnych etapach rozwoju społeczno-gospodarczego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić poglądy na relację człowiek-środowisko, – wskazać zmiany relacji człowiek-środowisko na poszczególnych etapach rozwoju społeczno-gospodarczego, – wymienić elementy środowiska przyrodniczego najbardziej przekształcone wskutek gospodarczej działalności człowieka, – wyjaśnić termin antropopresja. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować zmiany relacji człowiek-środowisko na poszczególnych etapach rozwoju społeczno-gospodarczego, – podać przykłady elementów środowiska na poszczególnych etapach rozwoju społeczno-gospodarczego, – ocenić zjawiska wywołane antropopresją, – ocenić skutki dla gospodarki światowej realizacji modelu rozwoju zrównoważonego.
	<p>55. Ekologiczne skutki nieracjonalnej gospodarki.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazać bezpośrednie skutki przeludnienia, – wskazać przyczyny i skutki nadmiernego wykorzystywania gleb, – omówić problem wycinania lasów, – wskazać przykłady zniknięcia gatunków w wyniku działalności człowieka, – wykazać konieczność przywrócenia harmonii między działalnością człowieka a środowiskiem przyrodniczym. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować przykłady regionów świata zagrożonych antropopresją, – ocenić konsekwencje zmniejszenia powierzchni lasów, – dowieść, że zachowanie równowagi ekologicznej w przyrodzie wymaga międzynarodowej współpracy, – ocenić zmiany środowiska spowodowane wzrostem liczby ludności w krajach biednych i bogatych.
	<p>56. Zagrożenia stanu zdrowotnego ludzkości.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić główne mierniki poziomu zdrowia, – wskazać czynniki wpływające na stan zdrowia mieszkańców krajów bogatych i biednych, – wskazać przykłady pandemii, – wyjaśnić znaczenie postępu w medycynie w likwidacji niektórych epidemii, – wskazać zagrożenia zakażenia wirusem HIV, – wymienić przyczyny rozprzestrzeniania się chorób cywilizacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnić (na podstawie mapy w podręczniku) zależność między średnią długością życia a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego państw, – wskazać sposoby poprawy stanu zdrowia społeczeństw krajów biednych, – scharakteryzować przyczyny rozprzestrzeniania się chorób cywilizacyjnych.

1	2	3	4
Człowiek w środowisku.	57. Globalne i regionalne problemy środowiskowe oraz przykłady międzynarodowej i regionalnej współpracy w ich rozwiązywaniu.	<ul style="list-style-type: none"> – wskazać na potrzebę międzynarodowej współpracy w celu ochrony środowiska, – wyjaśnić rolę raportu U Thanta w międzynarodowej współpracy na rzecz ochrony środowiska, – wymienić międzynarodowe przedsięwzięcia na rzecz ochrony środowiska, – wymienić główne założenia Światowego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju w Johannesburgu w 2002 roku. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować cele organizowania międzynarodowych konferencji dotyczących ochrony środowiska, – ocenić skuteczność międzynarodowych konferencji dotyczących ochrony środowiska, – ocenić zaangażowanie Polski w ochronie środowiska na szczeblu globalnym i regionalnym.

Opracował Piotr Koszałka

na podstawie:

1. W. Wiecki, *Geografia. Program nauczania dla liceum ogólnokształcącego (w zakresach podstawowym i rozszerzonym), liceum profilowanego i technikum (w zakresie podstawowym)*, Gdynia 2001.
2. J. Mordawski, W. Wiecki, *Geografia 2. Geografia i człowiek. Zakres rozszerzony. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum*, Gdynia 2005.
3. J. Mordawski, *Geografia 2. Zakres rozszerzony. Przewodnik dla nauczyciela liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum*, Gdynia 2003.
4. B. Pusz, L. Rybka, *Geografia 2. Zakresy podstawowy i rozszerzony. Wybrane scenariusze lekcji dla nauczyciela liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum*, Gdynia 2004.

Opracował Piotr Koszałka

na podstawie:

1. Program nauczania, Geografia – zakres podstawowy i rozszerzony, wydawnictwo Operon
2. Geografia 2 – zakres rozszerzony, podręcznik – Jarosław Korba, Jan Mordawski, Wojciech Wiecki, wydawnictwo Operon
3. Geografia 2 – zakres rozszerzony, przewodnik dla nauczyciela- Jan Mordawski, wydawnictwo Operon
4. Geografia 2 – zakres podstawowy i rozszerzony, wybrane scenariusze lekcji - Beata Pusz, Lechosław Rybka, wydawnictwo Operon